

ЖИТЛОВО-ВИРОБНИЧІ КОМПЛЕКСИ ДЛЯ БЕЗХАТЧЕНКІВ В УКРАЇНІ

Розглядаються існуючі типи житла для бездомних в Україні. Стан розвитку нічліжок в регіонах України та проблеми пов'язані з їх створенням, типи планування житла для безхатченків, які розміщені в реконструйованих і новозбудованих будівлях, які не відповідають вимогам діючих ДБН, але є зразками доволі ефективного вирішення проблеми за мінімальних фінансових затрат

Ключові слова: бездомність, бездомний, соціальний готель, притулок для бездомних, соціальне житло, житлово-виробничі комплекси для безхатченків.

Постановка проблеми

Бездомність – досить поширене у світі явище у великих містах, яке не вдається ліквідувати навіть у багатьох країнах.

В Україні житлова проблема є однією з найгостріших для суспільства. Для її вирішення розробляються й обговорюються варіанти програм доступного і соціального житла, пропонуються до реалізації різні версії пілотних проектів. Також було створено понад двадцять нормативно-правових документів серед них: Наказ президента України № 2623-IV Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей та Закон України № 2623-IV «Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей». Наказ від 14.02.2006 N 31 МІНІСТЕРСТВО ПРАЦІ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ «Про затвердження Типових положень про заклади соціального захисту для бездомних осіб та звільнених осіб». Була прийнята постанова Кабінетом міністрів на засіданні 25 березня 2015 року. Цією постановою Кабінет міністрів вніс зміни до Порядку взяття громадян на соціальний квартирний облік, їх перебування на такому обліку та зняття з нього.[2], [3], [5].

Бездомність часто виникає внаслідок розлучення, сімейних конфліктів, перебування у місцях позбавлення волі, сирітства, катастроф, нещасних випадків, дитячих будинків, наркотичної залежності, алкоголізму, безробіття, махінацій з нерухомістю, непомірно високої орендної плати за житло, заборгованості по іпотечі, тощо. В Україні чисельність бездомних в окремих містах може вимірюватись десятками тисяч, при тому, що сумарна місткість закладів для бездомних не перевищує кількох сотень. В Україні, згідно чинних норм, забезпечення житлом бездомних покладено на 4 типи закладів: *будинки*

нічного перебування, центр реінтеграції бездомних громадян, центр соціальної адаптації осіб, звільнених з місць позбавлення волі, соціальний готель. [1].

Спільним недоліком всіх цих закладів є те, що з настанням теплої пори року бездомні з них переселяються на вулицю, а взимку повертаються назад в нічліжний будинок, відтак для держави це безперервні витрати на утримання кожного мешканця в зимову пору.

Аналіз досліджень та публікацій

Проблемою безпритульності та бродяжництва в педагогічному контексті займалися В. Оржеховська, І. Козубовська, Г. Кашкарьов, Л. Грищенко, Б. Алмазов та ін. Спробу пояснити бездомність, безпритульність з психологічної точки зору, а саме, як порушення потягів, знаходимо у З. Фрейда, Н. Максимової, К. Мілютіної, В. Піскун та ін. Соціально-психологічний аспект проблеми розкривається в працях О. Змановської, М. Ратера, О. Кернберга та ін. Архітектурно-типологічні дослідження в цій сфері в Україні досі комплексно не проводились, окрім створених у 2007 році ДБНВ.2.2 -18:2007 під керівництвом Куцевича В.В, хоча дитяча безпритульність висвітлена в роботах Ахаїмової А.О. Питаннями проблеми бездомності та спеціальними типами житла для бездомних присвячені праці закордонних дослідників: М. Bart, E.Liebow, A. Laudan, L. Edgar, D.P. Culhane, L. Lugo, J.D.Wright, B. A. Rubin, J.A. Devine, A. Hillier, Davis S та інших, однак ці праці не доступні для широкого загалу в Україні.

Формулювання цілі статті

Метою даної статті є охарактеризувати типи житла для безхатченків, які розміщені в реконструйованих і новозбудованих будівлях, які не відповідають вимогам діючих ДБН, але є зразками доволі ефективного вирішення проблеми за мінімальних фінансових затрат.

Виклад основного матеріалу

В Україні десятки тисяч бездомних проживають в різноманітних притулках, будинках нічного перебування, центрах реінтеграції бездомних громадян, центрах соціальної адаптації осіб, звільнених з місць позбавлення волі, соціальних готелях, або гуртожитках. Найбільше поширені нічліжки, але поки що вдалих прикладів цього типу житла мало. Через перезаселеність (в кімнатах проживає до 18 осіб) виникає багато незручностей: шум, погана вентиляція, крадіжки, неприємний запах, замало туалетів, бруд. Центри реінтеграції та соціальної адаптації через значну кількість обслуговуючих, культурно-дозвільних та допоміжних приміщень надто дорогі як у будівництві, так і в експлуатації, тому їхня кількість поки що обмежена. Соціальні готелі також не набули популярності, бо перебування у цих типах закладів є тимчасовим.

Бездомні з них знову повертаються на вулицю, і цей процес повторюється щороку: взимку – нічліжний будинок, а в літню пору нічліг у парках, теплотрасах, підвалах, на горищах, вокзалах, або навіть просто під відкритим небом. А для держави це безперервні витрати на утримання кожного мешканця в зимову пору.

Такі послуги, як надання притулку людям, які не мають житла і змушені жити в місцях, які не призначені для проживання, послуги з реінтеграції вже сьогодні можуть запроваджуватись в Україні, й окремі приклади вже існують.

Набули широкого використання в Україні приватні заклади для бездомних, розміщені в реконструйованих будівлях в сільських місцевостях, чи на околицях міст. Не зважаючи на відсутність ряду нормативно обумовлених приміщень, згідно існуючих ДБН, ці заклади успішно функціонують і надають житло та інші види соціальних послуг багатьом категоріям бездомних.

У таких закладах бездомні самі себе забезпечують їжею, одягом, здобувають практичні навички, навіть нові професії за допомогою виробничих приміщень: у Винниках (реміснича майстерня з ремонту одягу), (рис.1,2,3) у Бродях (сільськогосподарські роботи, автомайстерня, пилорама і т.п.). (рис. 4,5,6,7) [6], [7].

Основним видом діяльності «Оселі» є організація життя у Спільноті – центрі ресоціалізації бездомних. Це об'єднання людей, що разом живуть, працюють, ведуть спільне господарство, вчаться вирішувати життєві проблеми, правильно використовувати зароблені спільною працею кошти. Кожного дня вантажний автомобіль організації здійснює виїзди на виклики мешканців Львова, які віддають непотрібні їм меблі, одяг, побутову техніку. Пізніше ці речі ремонтують, реставрують і реалізують у благодійній крамниці чи віддають клієнтам осередку підтримки бездомних, а також іншим потребуючим. Такою діяльністю «Оселя» також намагається продемонструвати громаді, що непотрібні їм речі можуть послужити ще комусь, а не бути викиненими на смітник. Ідеєю майстерні є гасло «Непотрібних речей, як і непотрібних людей не буває». Залучення людей, що є представниками маргінальної групи суспільства до реставраційної діяльності несе у собі не лише можливість здобуття навичок навчання та праці, але має і психотерапевтичний ефект: відновлюючи старі речі, особа поруч з цим відбудовує власні пошкоджені психологічні конструкти. [6]

В якості детального прикладу можна навести житло для бездомних у м. Броди Львівської обл., яке розташоване на території колишньої ракетної бази радянської армії. Площа території досить велика, сягає до 10 гектарів, заклади обслуговування розташовані в окремих спорудах по всій території комуни. Колишню казарму переобладнали під гуртожиток, який розрахований на перебування у ньому до 50 осіб. Гуртожиток забезпечений опаленням, водою та електроенергією. У приміщенні гуртожитку, окрім житлових кімнат, в яких

мешкає по троє осіб, є ще невеличкий спортзал, капличка, загальна кімната для відпочинку, бібліотека, кімната для зберігання одягу, приміщення з умивальниками та пральною машиною. У притулку є кухня із їдальнею, які розташовані в окремій споруді. Також є офісні приміщення, санпропускник, тимчасовий ізолятор для перебування хворих. Одне із приміщень комуни реконструйовано під велику пральню, яка надає послуги мешканцям Бродів на платній основі, працює автомайстерня, столярна майстерня, пилорама, розвинуте фермерське і сільське господарство. [7]. Така статистика свідчить, що подібні будинки мають позитивні наслідки та результати роботи з бездомними і є прикладом того як можна проектувати житло для бездомних в сучасній державі.

Рис.1. Магазин у м. Винниках.

Рис.2. Майстерня з ремонту одягу у Винниках

Рис.3. Майстерня з ремонту меблів у Винниках.

Рис.4. Парники в Бродах.

Рис.5. Ферма в Бродах.

Рис.6. Пилорама в Бродах.

Рис.7. Майстерня для ремонту автомобілів.

Очевидно головною помилкою в побудові концепції житла для бездомних є те, що цих людей розглядають як осіб, що несуть певну небезпеку для решти спільноти, а також вважають їх є тягарем для спільноти, яка вимушена їх забезпечувати засобами існування: житлом, харчами, одягом, тощо.

Були проведені дослідження науковцями НУ «Львівська політехніка», які спростовують обидва страхи суспільства перед бездомними. По перше, не виявлено статистично значимої кількості випадків, коли бездомні спричинили кривду чи шкоду для оточуючих мешканців Львова. З іншого боку, бездомні не утриманці і самостійно, в міру своїх можливостей, дають собі раду із засобами існування - приблизно 70% бездомних зайняті на тимчасових роботах, займаються збиранням вторинної сировини, вантажними роботами, майже 45% зайняті у виробничій сфері. (рис.8,9).

Взимку вони намагаються бути у великих містах, де більше можливості прогодувати себе, влітку мігрують у сільську місцевість, де працюють на будівництві дач, присадибних ділянок, на сільськогосподарських підприємствах. Тільки 10,5% бездомних займаються жебракуванням, 11% мають пенсію, а решта зайняті збором вторинних ресурсів, будівництвом і т.д. (Рис.9.). Відтак 76% бездомних не полишають спроб змінити своє життя на краще і тільки 20% бездомних втратили надію і не вважають за потрібне щось змінювати у своєму житті. (Рис.10.) Якщо прийняти до уваги такі характеристики бездомних, то є значні шанси на позитивне вирішення проблеми.

Заклади для бездомних з наданням робочих місць доцільно розміщувати на околицях міста чи у сільській місцевості, але з особливою умовою забезпечення роботою на території цього закладу, хоча можливе розташування у містах. При розміщенні житла для бездомних у структурі міста неприпустима сегрегація останніх від суспільства, яка може призвести до явища геттоїзації. Однак розміщення об'єктів для бездомних у структурі житлової забудови передбачає запровадження превентивних архітектурно-планувальних заходів, покликаних нейтралізувати або мінімізувати негативи від близького сусідства бездомних і звичайних мешканців, ліквідувати соціально-психологічний бар'єр між двома

контингентами. При закладах у структурі міської забудови, можуть бути відкриті приміщення для обслуговування мешканців, що живуть поруч з даним будинком (загальна пральня, автомайстерня, магазин, перукарня, кафе, тощо), які можуть обслуговуватись бездомними. Такий тип закладу допоможе бездомним пройти соціальну адаптацію, відновити нормальне фізичне і психічне здоров'я, забезпечить їх роботою, засобами для існування та дасть можливість хоча б частково покрити вартість проживання у даному типі закладу.

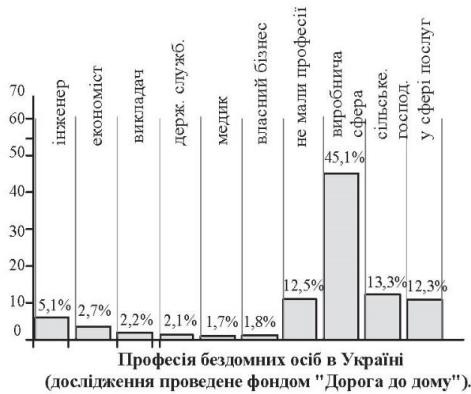

Рис.8. Професія бездомних в Україні.

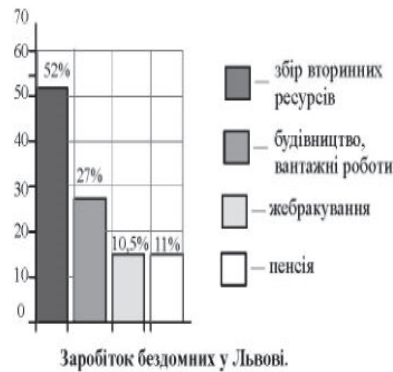

Рис.9. Заробіток бездомних у Львові.

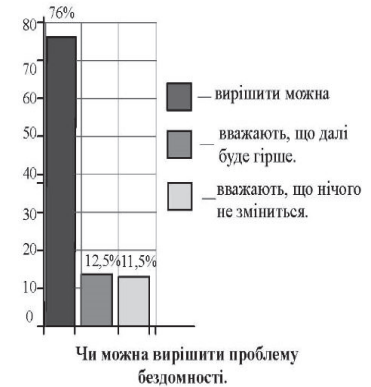

Рис.10. Чи можна вирішити проблему бездомності

Як правило, з боку сусідніх мешканців завжди буде невдоволення, а, можливо, й опір розміщенню поруч закладу для бездомних. Але як показує зарубіжний і вітчизняний досвід, після початку робіт на місцевості в межах приблизно року опір та невдоволення зникають і люди звикаються з новою ситуацією.

Для будинків у сільській місцевості передбачається зайнятість бездомних на сільськогосподарських роботах, на периферії міста - у виробничих майстернях, на підприємствах і на будівництві. У закладах такого типу необхідні навчальні класи, де бездомні зможуть навчатися, та здобути нову для себе професію. [4].

Висновки

1. При формуванні житла для безхатченків необхідно робити основний акцент не на притулках (нічліжках) для бездомних, які орієнтовані переважно на «хронічних» бездомних, а на житлі з функціями реабілітації, соціалізації та реінтеграції бездомних у суспільство, оскільки в остаточному підсумку для держави вигідніші одноразові значні витрати на повернення бездомного до стану самодостатньої людини, що сама себе утримує, ніж постійна опіка над «хронічно» бездомними.

2. Функції соціальної реабілітації передбачають введення в структуру житла для бездомних навчальних класів і виробничих приміщень, у яких бездомні могли б опановувати нові для себе професії і самостійно заробляти на прожиття.

Список використаних джерел:

1. Державні будівельні норми України Будинки і споруди. Заклади соціального захисту населення ДБНВ.2.2-18:2007. - Київ: Мінбуд України, 2007. - 23 с.

2. Закон України Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей (із змінами внесеними згідно із Законом № 1276 –VI -17) від 16.04.2009). [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2623-15>.

3. Мінсоцполітики: Бездомні особи матимуть право на отримання соціального житла. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=248043768.

4. Соловій Л.С. Особливості формування спеціальних типів житла для бездомних : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури : 18.00.02 – архітектура будівель та споруд / Любов Степанівна Соловій; НУ "Львівська політехніка". - Львів, 2011. - 29 с.

5. Наказ від 14.02.2006 N 31 МІНІСТЕРСТВО ПРАЦІ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ «Про затвердження Типових положень про заклади соціального захисту для бездомних осіб та звільнених осіб». [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0474-06>.

6. "Оселя" — притулок для тих, хто приречений жити просто неба [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://risu.org.ua/ua/index/exclusive/kaleidoscope/39796/>

7. „Регіональний Центр соціальної адаптації” (БО „РЦСА”), благодійна організація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – http://social.lviv.ua/index.php?option=com_k2&view=item&id=

Аннотация

Рассматриваются существующие типы жилья для бездомных в Украине. Состояние развития ночлежек в регионах Украины и проблемы связанные с их созданием, типа планирования жилья для бездомных, которые размещены в реконструированных и вновь построенных зданиях, которые не соответствуют требованиям действующих ДБН, но являются образцами довольно эффективного решения проблемы при минимальных финансовых затратах.

Ключевые слова: бездомность, бездомный, социальная гостиница, приют для бездомных, социальное жилье, жилищно-производственные комплексы для бездомных.

Annotation

Existing types of housing for the homeless in Ukraine. The state of the lodging facilities in the regions of Ukraine and problems associated with their creation. Types of planning housing for homeless people. This accommodation is located in the renovated and newly constructed buildings that does not meet current standards, but is an effective solution for minimal financial costs.

Keywords: homelessness, homeless, social hotel, shelter for the homeless, Social dwelling. housing and industrial complexes for the homeless.